30-LETNICA RDEČEGA KRIŽA SLOVENIJE

PRIZNANJE HUMANOSTI

V sredo popoldne, 12. junija 1974, je bila v skupščinski dvorani pod pokroviteljstvom predsednika moščanske občinske skupščine prisrčna prireditev ob 30-letnici obnovitve RKS 18. junija leta 1944. v Gradacu v Beli krajini. Ob tej priložnosti sta RO in OORK podelila tudi odličja vsem zaslužnim aktivistom RK in večkratnim krvodajalcem v naši občini.

V lepo okrašeni dvorani se je zbralo prek 100 povabljencev, da proslave jubilej te človekoljubne organizacije. Med njimi je bil tudi predsednik naše občinske skupščine Marjan Moškrič, predstavnik RO Maks Klanšek, predstavniki MORK in drugih občinskih organizacij RK, predstavniki šol, zavodov in podjetij.

Slovesnost je začela predsednica OORK Ljubljana Moste-Polje Sonja Čuček, ki je po pozdravu dragih gostov kratko orisala razvojno pot te humane organizacije od krimske vojne, ženevskih konvencij do 2. svetovne vojne, posebno pa še od jubilejnega leta 1944, ko je RK nove Jugoslavije zaživel kot prava ljudska organizacija socialistične države, ki je v resnici zdaj to, kar si je pred več kot 110 leti zamislil humanist Henry Dunant.

Opisala je predvsem razvoj organizacije v nekdanjih občinah Moste in Polje in nato v združeni občini Ljubljana Moste-Polje, vse mnoge akcije, vso bogato dejavnost med odraslimi in mladimi člani po šolah.

Za njo je pozdravil navzoče predsednik občinske skupščine Ljubljana Moste-Polje Marjan Moškrič. V klenih besedah se je med mnogoštevilnimi dejavnostmi ORK Ljubljana Moste-Polje dotaknil predvsem krvodajalstva, ki je v zadnjih letih doseglo čudovit razcvet in načrte že dve leti vztrajno presegamo.

Tudi mladi član letošnje zmagovalne ekipe v prvi pomoči z osnovne šole Jožeta Moškriča je pozdravil vse navzoče.

Sledil je kulturni program. V začetku je otroški zbor oš Jožeta Moškriča pod vodstvom Štefanije Porenta ubrano zapel štiri pesmi in njihovi sveži glasovi so ustvarili toplo, prisrčno ozračje. Prvak ljubljanske opere Ladko Korošec je ob harmonikarski spremljavi Milana Stanteta zapel Bučarjevo pesem Delavec ter priljubljeno arijo Figara in Mozartove opere Figarova svatba, za kar je, kot vedno, požel topel aplavz. Tudi dramski igralec Marijan Benedičič je izredno lepo recitiral Borovo balado Kurir in Jirja Wolkerja Balado o kurjačevih očeh. Obe recitaciji sta napravili na navzoče izreden vtis in umetnika so nagradili z dolgotrajnim ploskanjem. Milan Stante je izvajal na harmoniki valček iz 2. dejanja Puccinijeve opere La Boheme.

Vsi trije umetniki so že stari znanci z mnogih kulturnih prireditev, nadvse radi prihajajo med naše proletarce in so res pravi ljudski umetniki, ki imajo posluh za delavca in kmeta.

Kulturnemu programu je sledila podelitev odličij: z zlatim in srebrnim znakom aktivista RK je bilo odlikovanih 34 članov, republiške diplome RK in občinska priznanja pa je prejelo 32 sodelavcev RK naše občine. Skromne ženice s podeželja pa drugi delavci na vseh področjih so imeli solze v očeh, ko so sprejemali v svoje žuljave roke ta priznanja.

Za aktivisti RK so prejeli „s krvjo" zaslužena priznanja 50, 30 in 25-kratni krvodajalci, ki že leta in leta rešujejo življenja z najdražjim, kar imajo – s krvjo, ne da bi kdo vedel za njih imena, za njih skrbi, delavnost in prizadevnost. Skromno in v zadregi so stopali po značke ti junaki človekoljubja.

Potem se je razvilo prisrčno prijateljsko kramljanje med vsemi prisotnimi. Da so bili lahko vsaj nekoliko postreženi, so spet *priskočila na pomoč naša podjetja s svojimi izdelki: Kolinska, Žito in* Emona-grosist, ki imajo vedno posluh za potrebe RK.

Da smo pa odlikovancem podelili lepe knjižne nagrade ter jih obdarili z umetniškimi reprodukcijami slik, so nam pomagale založba in tiskarna Mladinska knjiga ter založba Partizanska knjiga, ki imata vedno posluh za človekoljubne akcije.

M. J.

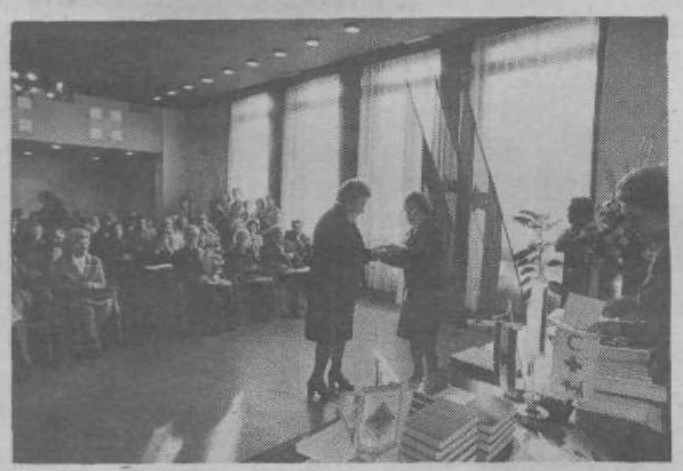

Priznanje in odličja je v imenu občinske organizacije RK podelila predsednica Sonja Čučkova

PRVI ZBOR KRVODAJALCEV PRI NAS

Dolgoletni napori RK za razvoj krvodajalstva so imeli med železničarji Prometne sekcije Ljubljana-Moste vselej ugoden odziv. Zadnja štiri leta se je število krvodajalcev povečalo zlasti po zaslugi Ivana Derglina, Janeza Hočevarja in Rudolfa Jugoviča kar za štirikrat. Le skromen podatek: 181 delavcev je od 1970. leta dalje dalo kri 750-krat! Na poklic daje kri 3-krat do 4-krat letno nad 30 delavcev. Diploma in bronasta plaketa sta dokaz, da ti uspehi niso šli mimo skrbne ocene občinskega odbora RK, republiškega in mestnega odbora ter osnovne organizacije sindikata prometa in zvez. Z njihovim primernim prispevkom so krvodajalci skupaj z družinskimi člani priredili skupno srečanje v idiličnem okolju pri Radohovi vasi. Brez predvidenega programa je lepo vreme in razpoloženje spontano nizalo preudarne besede humanosti, pohvale, ponosa in resnih želja, da iz skromnih začetkov prerase krvodajalstvo s pomočjo delovnih in družbenopolitičnih organizacij v bolj organizirano dejavnost. Predsednica občinskega odbora RK Sonja Čuček je kot gostja z izbranimi besedami še posebej izrekla priznanje darovalcem krvi.

Klene besede krvodajalcev o potrebi načrtnega dela so dokazovale, kaj je lahko človek človeku. Je moč doživeti kaj bolj plemenitega, ko zagledaš solze ginjenosti v očeh 120-kratnega dajalca krvi, skladiščnika Milana Keka? Ni ga denarja, ki bi poplačal tople občutke družinskih članov, s ponosom in hvaležnostjo spremljajočih javno priznanje plemenitosti svojih dragih. Vzburjena so bila srca darovalcev krvi Staneta Perdiha, Janeza Hočevarja, Milana Cvetka, Rudolfa Jugoviča, Marjana Berlota, Antona Grabnarja, Ignaca Mandlja in še 25 tovarišev, ko smo poslušali o njihovem 10 do 50-kratnem darovanju krvi. Za srčne operacije so dajali kri 3-krat do 4-krat letno po pol litra: Milan Cvetko, Vili Franc, Rudi Jugovič, Drago Vidmar, Drago Hriberski, Anton Mrvar, Jože Zupančič in Vladimir Mohar.

Besede so zamirale. Spregovorila so srca. Topli sončni žarki so v očeh vseh prisotnih osvetljevali kristale solza. Na prsih slavljencev so blestele desetine zlatih in srebrnih krvodajalskih značk. Omizja, vsi zbrani, vsa narava je onemela. Le nežni vetrič je šepetaje prepričeval, da smo bili priče najbogatejšemu plačilu. Spoznali smo veličino poslanstva prostovoljnih krvodajalcev. Navzoči so z navdušenjem proglasili srečanje za prvi zbor krvodajalcev pri nas. Izvolili so svoj delovni odbor. Na predlog tovarišice Čučkove so sklenili, da v letu 1975 s pomočjo vseh družbenopolitičnih dejavnikov organizirajo v Zajčji Dobravi zbor krvodajalcev občine Ljubljana Moste-Polje. Ta pobuda bo nedvomno sprožila nov polet, organizacijsko povezala in smotrno usmerila naše krvodajalstvo.

Iskreno priznanje: večina je o tem doslej premalo razmišljala! Šele, ko je človek v nesreči, na robu smrti, se tega zave, pričakuje pomoč. Nič ne veš, morda boš še danes na vrsti! Kdor si pripravljen reševati človeška življenja in zdravje, pridruži se nam!

VINKO ŠEBENIK

KRVODAJALSTVO – ODLIKOVANCI V LETU 1974

ZLATI ZNAK RK ZA LETO 1974 SO PREJELI

1. Tončka Štum,	Ljubljana, Ribniška 27
2. Jože Podobnik,	Ljubljana, Križna 17
3. Rafaela Mihevc,	Ljubljana, Kajuhova 4
4. Marija Matjaž,	Polje, Zg. Kašelj 114
5. Elda Martelanc,	Ljubljana, Menardova 24
6. Karla Liberšar,	Ljubljana, Koširjeva 1
7. Amalija Jerina,	Kresnice, Senožeti 61
8. Stane Jalovec,	Polje, C. XXXII/8
9. Rozalija Černak,	Polje, Ul. miru 19

SREBRNI ZNAK RK ZA LETO 1974 SO PREJELI

1. Justin Avsec,	Zalog, Agrokombinatska 1
2. Inž. Lojze Bavdaž,	Ljubljana, Zaloška 98
3. Justi Cvek,	Ljubljana, Moškričeva 6
4. Milka Fekonja,	Ljubljana, Hruševska 78
5. Kristina Gobec,	Ljubljana, Jarška 28/a
6. Cilka Grandovec,	Ljubljana, C. v Obrije 7
7. Terezija Javoršek,	Ljubljana, Bernekarjeva 22
8. Martina Jelševar,	Ljubljana, Rjava cesta B2
9. Zalka Klopčar,	Ljubljana, Povšetova 58
10. Marija Kogej,	Ljubljana, Šmartinska 129
11. Marija Kokalj,	Petelinje, Dol pri Ljubljani
12. Štefka Kokalj,	Ljubljana, Središka 7
13. Marija Korbar,	Ljubljana, Litijska 132
14. Štefan Levičnik,	Polje, Podgrajska 3
15. Marija Lunder,	Zalog, Hladilniška 18/a
16. Martin Nachberger,	Polje, C. v Obrije 7
17. Janez Oblak,	Zadobrova, Sneberska 86
18. Vera Pediček,	Ljubljana, Ribniška 9
19. Ana Rozina,	Ljubljana, Bernekarjeva 42
20. Tončka Pucihar,	Ljubljana, Lunačkova 1
21. Božena Stojanovič,	oš Zalog, Polje
22. Janez Stojc,	Ljubljana, Kavčičeva 38
23. Fani Trček,	Ljubljana, Litijska 5
24. Marija Učakar,	Ljubljana, Prvomajska 13
25. Zdenka Zalar,	Ljubljana, Zvezna 14

REPUBLIŠKE DIPLOME RK ZA LETO 1974 SO PREJELI

1. Florjana Rejc,	Ljubljana, Zaloška 98
2. Maksa Počivašek,	Ljubljana, Križna ul. 15
3. Marija Naglič,	Ljubljana, Lunačkova 7
4. Anica Lajevec,	Ljubljana, Japljeva 17

DIPLOME ZA 50-KRAT DAROVANO KRI SO LETOS PREJELI

1. Janez Hribar,	Medvode 121, Toplarna
2. Jože Neubauer,	Polje, Kekčeva 26
3. Stane Perdih,	ŽTP Moste
4. Marjan Zicherl,	Ul. M. Majcna 13, Izolirka

Tudi zmagovalna ekipa v prvi pomoči z osnovne šole Jožeta Moškriča je prejela zasluženo priznanje

DIPLOME ZA 30-KRAT DAROVANO KRI SO LETOS PREJELI

1. Franc Feguš,	Interevropa
2. Alojz Gvardjančič,	Kolinska, Potrčeva 2
3. Stane Kumek,	Žito, Šmartinska 154
4. Antonija Podbrežnik,	Saturnus, Cesta na Hrib
5. Alojzij Starič,	Kolinska, Šmartinska 30
6. Zdravko Zavadlal,	Gradis, Šmartinska 60
7. Vili Završnik,	Indos, Industrijska 3

PLAKETE ZA 25-KRAT DAROVANO KRI SO LETOS PREJELI

1. Franc Feguš,	Interevropa, Šmartinska c.
2. Janko Kadak,	Yulon, Kvedrova 22
3. Jože Kolenc,	Avtošpedicija, Šmartinska c.
4. Jože Kuhelj,	Kolinska, Šmartinska c.
5. Stane Kumek,	Žito, Šmartinska 152
6. Janez Kurent,	Kolinska
7. Franc Mesec,	Sap, Glavarjeva 12/B
8. Janez Novak,	Tehnika, Središka c.
9. Vencelj Pavšič,	Saturnus, Ob železnici 16
10. Viktor Štefančič,	Kemična, Ob železnici 14

OBČINSKO PRIZNANJE RK ZA LETO 1974 SO PREJELI

1. Zinka Belingar,	Ljubljana, Kosovelova 11
2. Meta Bergant,	Ljubljana, Prvomajska 11
3. Nada Cotič,	Ljubljana, Kvedrova 15
4. Ferdinand Čemažar,	Polje, C. na Ježah – Zadobrova
5. Angela Dremelj,	Ljubljana, Stražarjeva 24
6. Gizela Gruden,	Ljubljana, Moškričeva 40
7. Jožica Janežič,	Ljubljana, Pugljeva 17
8. Francka Kamnar,	Ljubljana, Okiškega 22
9. Francka Kardelj,	Ljubljana, Kosovelova 20
10. Tončka Kokelj,	Zg. Kašelj 114, Lj. Polje
11. Mara Kranjc,	Ljubljana, Moškričeva 29
12. Marija Miloradović,	Zdravstveni dom Moste
13. Ivanka Omahen,	Dobrunje – Zadvor
14. Maksa Palma,	Dobrunje, Zadružna 16
15. Marija Planinc,	Ljubljana, Okiškega 12
16. Marija Rogina,	Ljubljana, Pugljeva 1
17. Jurij Rus,	Perčeva 6, Ljubljana
18. Valerij Savarin,	Ljubljana, Kodrova 1
19. Mara Škubic,	Ljubljana, Ob potoku 25
20. Marija Sluga,	Zadobrova, Sneberska 134
21. Tončka Sovinc,	Ljubljana, Jana Husa 80
22. Marija Šeško,	Zadobrova, Sneberska 84
23. Viktor Vidergar,	Polje – Vevče
24. Vera Završnik,	Zdravstveni dom Polje
25. Janez Žagar,	Ljubljana, Središka 8
26. Mladi člani oš Jožeta Moškriča	Ljubljana, Jarška c.
27. Branka Lozar,	Ljubljana, oš Vide Pregarc
28. Mojca Smrekar,	Ljubljana, oš Vide Pregarc

Ob Dnevu borca

»Svoboda bo prišla, a mene več ne bo«

V spomin Vidi Janežič

6. junija letos je minilo 60 let od Vidinega rojstva v Podbrdu na Tolminskem. Oktobra letošnjega leta pa bo preteklo 30 let od njene junaške smrti v ljubljanskih zaporih. Njen oče, skromen železniški uradnik, je umrl, ko je hodila Vida še v osnovno šolo. Kmalu nato ji je umrla še mati in tako je prišla v Ljubljano k teti, ki je zanjo skrbela tako kot za svoje tri hčere. Ko je hodila v gimnazijo na Poljane, se je preživljala z inštrukcijami. Po maturi je diplomirala slavistiko na ljubljanski univerzi.

Prišla je okupacija. Vsa se je posvetila ilegalnemu boju. Spočetka je delala v skupini OF, ki je bila vezana na univerzo. V začetku leta 1942, ko so se ustanavljale terenske frontne organizacije, je delala najprej v rajonu Poljane, pozneje pa je postala po vrsti sekretarka rajonov Center, Šiška in Moste. Nazadnje je bila članica okrožnega finančno-gospodarskega odbora. Nekaj pred svojo aretacijo je bila imenovana za članico okrožnega odbora OF in okrožnega odbora KPS za Ljubljano. Že od spomladi 1943. leta je bila v popolni ilegali ter je zato pustila službo.

Septembra 1943. leta je že bila odločena, da gre v partizane, ker je bila zaradi svojega dela že zelo kompromitirana. Ker pa je bila postavljena naloga, da je bolj potrebna za delo v okupiranem mestu, je Vida ostala doma in delala dalje kot sekretarka rajona in članica komiteja v Mostah.

Agenti policije so jo že nekaj časa zasledovali in zloglasni agent Kobi jo je aretiral 24. februarja 1944. Zaprli so jo v ljubljanski prisilni delavnici, kjer so jo strašno pretepali. Med mučitelji je spoznala tudi nekatere svoje bivše učence.

Očividno niso vedeli, kakšnega funkcionarja fronte in KPS imajo v rokah. Zato so jo spraševali predvsem o njenem predvojnem levičarskem delu na univerzi. In ker drugega niso vedeli, so jo aprila 1944. leta poslali v taborišče smrti Hallein pri Salzburgu. Ko je bila Vida že v internaciji, jo je izdala neka ljubljanska zapornica, ki ni zdržala mučenja. Tedaj je policija spoznala, da je Vida Janežič tista ilegalka, ki so jo že dolgo iskali pod ilegalnimi imeni „Vanda", „Vilma" in „Lučka". Potrudili so se in jo avgusta 1944. leta iz taborišča pripeljali nazaj v ljubljanske zapore.

Začela se je njena mučna zadnja pot. Začela se je njena zadnja dolžnost v boju za osvoboditev domovine: zdržati pretepanja in zverinska mučenja, zdržati vse in ne izdati dela tovarišev, organizacije OF. Ker je zdržala vse pretepanje, vse mučenje, so jo hoteli izstradati. Sedem dni ni dobila niti vode, spala je na golem betonu. Da bi zlomili njen odpor, so jo vozili v gramozno jamo, kjer so streljali talce. Ko so spoznali, da je tudi tako ne morejo prisiliti k priznanju in izdaji, so ji dali piti mamilo, da bi govorila vsaj v omami.

Ko se je zavedla njihove zločinske nakane, je segla po zadnjem izhodu – raje žrtvovati svoje mlado življenje kot izdajati, četudi v omami. Razbila je kozarec in si z njim prerezala žile na levi roki. Pazili so nanjo, zato so jo našli v mlaki krvi, še preden je izdihnila. Odpeljali so jo v bolnišnico in rešili, rešili za ponovno mučenje.

Narodni heroj Vida Janežič

V bolnišnici je prišla v roke znanki zdravnici dr. Majdi Mačkovi. Vida je bila tedaj vsa spremenjena, topa od prestanih bolečin in oslabela. Na Majdina vprašanja je odgovarjala le z „da" in „ne". Polagoma je priznala, da ni jedla in pila že sedem dni. Zdravnica ji je dala vode in nekaj piškotov. „Strašno so me mučili," je priznala Vida, „obtožujejo me veliko več, kot je res, toda vedi, da me nihče ne pozna in tudi jaz ne bom nikogar poznala." S tem ji je povedala, da je ni sile in moči, ki bi jo pripravila do izdajstva.

Ker je zdravnica z njo šepetala, ji dala vode in piškotov, so jo policijski agenti na mestu aretirali in odvedli na policijo. Po 17 dneh so dr. Majdo Mačkovo poslali v taborišče Ravensbrueck, češ da je hotela Vido s piškoti zastrupiti. Trdili so, da je komunistična partija poslala Vidi paket z zastrupljeno marmelado in da ji je policija komaj rešila življenje.

Ko je Vida nekoliko okrevala, so jo čez mesec dni iz bolnišnice spet pripeljali v zapore. Vedela je, da jo bodo ubili. Po ponovnem mučenju in pretepanju so jo zaprli v celico, kjer je bilo več žensk, med njimi aktivistka Ančka Cerar. Njej je vsa izmučena in pretepena počasi dejala: „Veš, mi smo temelj, na katerem raste nov svet."

Taka je bila naša Vida Janežič. Bila je mlada in težko ji je bilo umreti, toda lažje v zavesti, da je njena žrtev temelj za novi svet.

Po vseh poskusih in neuspehih so Vido spet zaprli v samico, ki jo je določil rabelj Loch. Iz zapora v prisilni delavnici so jo vozili na zasliševanje na policijo. V skupinah od 13 do 20 ljudi so gnali zapornike ponoči peš ob Ljubljanici. Ko so se neko noč vračali po isti poti, se je pred policijo Vida zgrudila, tako jo je izmučilo zasliševanje. Policaj, ki jih je vodil, je posodil svoje kolo in nek zapornik je naložil nanj skoraj do smrti pretepeno Vido. Niti govoriti ni mogla več. To je bil zadnji dan njenega življenja.

Proti večeru 6. oktobra 1944. leta so prišli v Vidino celico zloglasni policijski agenti, med njimi brata Kobi. Zaporniki po drugih celicah so slišali njihovo glasno kričanje. Čez čas so zapustili njeno celico in v glasnem govoru šli po hodnikih. Kake pol ure kasneje pa so razglasili, da se je Vida Janežič v zaporu obesila. Tega jim nihče ni verjel. Policija je pač vedela, da iz nje ne bodo mogli iztisniti priznanja in izdaje. Da pa ne bi ostali sledovi njihovega dela – mučenja, so jo morali spraviti s poti. Na steni njene celice je za njo ostal napis v francoščini: Svoboda bo prišla, a mene več ne bo.

Kasneje je bilo ugotovljeno, da so ji tistega dne dali najprej zastrupljeno hrano, pozneje pa so njeno truplo obesili.

Po izjavah aktivistk
napisala
ŠTEFKA KAVČIČ